

האם תפירת הבהמה בחוטים אסורים אוסרת את הבהמה?

- א. תאור השאלה
- ב. דין מעמיד
- ג. בהמה שנתפטמה באיסור
- ד. חלב טמא אינו סותר
- ה. 'הכל הולך אחר המעמיד'
- ו. פסק ההלכה בדין הכל הולך אחר המעמיד
- ז. האם תפירה נחשבת מעמיד
- ח. באלו מקרים סתימה נחשבת מעמיד
- ט. סיכום

א. תאור השאלה

בניתוחים חודרניים שנעשים בפרות תופרים את השכבות הפנימיות של הרקמות בחוט שנקרא catgut. חוט התפירה הזה הינו חוט שנמס בגוף, והוא משמש אף לניתוחים בבני-אדם. חוט זה מיוצר מהשכבה הפנימית של מעי בקר או של חיות ובהמות שאינן כשרות, כך שבעצם החוט הזה הוא למעשה בשר איסור.

ישנם שני ניתוחים חודרניים שכיחים בפרות: ניתוח היסט קיבה, וניתוח קיסרי. בניתוח היסט קיבה, לאחר החזרת הקיבה למקומה תופרים את שכבות השרירים הפנימיות של הפרה ב-catgut ואת העור החיצוני בחוט שאינו נמס. לפי הערכת הרופאים הווטרינרים שאיתם דיברתי בעניין, גם אם השכבות הפנימיות תשארנה פתוחות ולא תפורות הפרה לא תמות, אלא רק יתכן שתיווצר שם דלקת עד להתחברות הטבעית של השכבות. לעומת זאת, בניתוח קיסרי יוצרים פתח ברחם על מנת להוציא את העובר, ולאחר מכן תופרים את הפתח ברחם ואת שכבות השרירים שמסביב בחוט הנמס. בניתוח כזה אם ישאירו את החתך שעשו ברחם פתוח - סביר מאוד שהפרה תמות. השאלה היא האם יש בעיית כשרות בבהמה שממשיכה לחיות בזכות חוט שאינו כשר, או בלשון ההלכה: האם יש בזה בעיה של 'מעמיד' היות ולא מצאתי שדנו בכך פוסקי דורנו נכנסתי לעובי הקורה, לחוות דעתם של רבנן ותלמידיהון.

* המאמר נכתב לע"נ סבי מורי משה ספארי ז"ל שעבד שנים רבות בתנובה והיווה מקשר בין תנובה לרבנים וגופי כשרות.

ב. דין מעמיד

דין מעמיד נאמר לגבי שלושה נושאים¹:

א. תערובת של היתר ואיסור, כאשר האיסור מעורב ממש בהיתר, והוא זה שיוצר את המאכל הסופי או מאפשר את היווצרותו וקיומו. במקרה כזה האיסור אינו בטל, למרות שמבחינה כמותית הוא היה אמור להיבטל בשישים. המקור לדין מעמיד מהסוג הזה הוא במשנה בעבודה זרה כט, ב: "מפני מה אסרו גבינות גויים? אמרו לו מפני שמעמידין אותה בקיבה של נבילה". גבינת נכרים אסורה, לפי המשנה, מכיוון שכדי לייצרה מאחסנים חלב בקיבת נבלה, ולמרות שהטעם הנפלט מהקיבה בטל בשישים - קיבת הנבלה היא ההופכת את החלב לגבינה, ולכן טעמה אינו בטל והגבינה אסורה². וכן במשנה ערלה א, ז: "רבי אליעזר אומר המעמיד בשרף הערלה אסור, אמר ר' יהושע שמעתי בפירוש שהמעמיד בשרף העלים בשרף העיקרים מותר, בשרף הפגים אסור מפני שהם פרי".

ב. האחרונים דנו האם מותר להעמיד ולחבר את סכך הסוכה ע"י דבר המקבל טומאה. גם שם הם משתמשים במושג מעמיד. שם לא מדובר על תערובת איסור והיתר, אלא על שימוש בסכך פסול כדי לקיים את הסכך הכשר. הדעות האוסרות חוששות שמא יבוא לסכך גם בסכך הפסול, ולכן גוזרים מדרבנן על מעמיד.

ג. מקרה שבו לחפץ או לכלי אין את היכולת לבצע את ייעודו, ובעזרת תיקון מסויים הוא חוזר לשימוש, ואז הוא מקבל את השם או האופי של מה שתיקן אותו, או בלשון הגמ' "הכל הולך אחר המעמיד".

הדין המרכזי במאמר זה קשור כמובן ל'מעמיד' מהסוג השלישי, מכיוון שגם במקרה של ניתוח אם מה שמחזיק את הפרה בחיים זהו חוט טמא יתכן שגם הפרה טמאה, ולכן החלב היוצא ממנה טמא ואסור בשתיה ע"פ הכלל "כל היוצא מהטמא - טמא".

לא יהיה זה תמוה לאסור את הבהמה רק בגלל שהיא 'עומדת' בעזרת חוטים שאינם כשרים, שהרי ישנם מקרים נוספים בהם הבהמה אסורה למרות שאינה טריפה או נבילה.

ג. בהמה שנתפטמה באיסור

הרמ"א ביו"ד סי' ס' סע' א' כותב: בהמה שנתפטמה בדברים אסורים מותרת, אבל אם לא נתפטמה כל ימייה רק בדברים אסורים אסורה.

הדין שהביא הרמ"א מבוסס על סוגיא בתמורה לא, א, בה דנה הגמרא על מקרה של בהמה כשרה שינקה מן הטריפה, שלפי דין המשנה היא פסולה ליקרב על גבי המזבח. הגמ' מגיעה למסקנה שמדובר במקרה שינקה כל בוקר חלב בכמות שמספיקה לה ליום שלם, "ויכולה לעמוד עליה מעת לעת". ניתן להבין שהדין שאוסר כאן הוא דין 'מעמיד'³. תוד"ה 'שינקה' אומר שהוא הדין למי שהאכילה כרשיני ע"ז, ודין זה נאמר גם להדיוט ולא רק לגבי בהמה שרוצים להקריבה לקרבן.

1. בשו"ת גינת ורדים המובא להלן משווה בין כל סוגי המעמיד ולומד מזה לזה, אולם כמו שנראה, הרב קוק זצ"ל דחה את ההשוואה מכל וכל.

2. המנחת כהן הסביר שהסיבה שמעמיד אינו בטל בתערובת היא מפני שנראה וניכר בהיתר פעולת האיסור.

3. האחרונים דנו כאן בדין 'זה וזה גורם' שבדרך כלל נאמר על איסור מעמיד, וכשיש שני גורמים המעמידים ואחד מהם הוא של היתר לא הולכים אחרי המעמיד.

מלשון התוס' לא ברור אם אוסר להדיוט רק במקרה של כרשיני ע"ז, או גם במקרה של בהמה שינקה מהטריפה. הש"ך בס"ק ה' דן בזה באריכות, והוא נוטה לחלוק על הרמ"א ולומר שרק בהמה שנתפטמה כל ימיה באיסורי הנאה תהא אסורה באכילה משום שנהנה מהאיסור, אבל בהמה שנתפטמה באיסורי אכילה תהיה מותרת. בסוף הש"ך נשאר בצ"ע. השפתי דעת כותב שבאיסורי אכילה לכו"ע מותר בדיעבד. ניתן להבין שהש"ך והשפתי דעת מבינים שהבהמה אינה אסורה גם אם ה'מעמיד' שלה הוא איסור, או לחילופין שכאן לא שייך דין מעמיד מכיוון שמה שאכלה נחשב מעוכל, ומעוכל כשרוף דמי (כך משמע מהשפתי דעת).

ד. חלב טמא אינו סותם

דין דומה נוסף נמצא בגמ' בחולין נט, ב, שדנה לגבי אבר שניקב ונסתם ע"י חלב, האם זה נחשב סתום וכשר - או אינו סתום והבהמה טריפה:

אמר רב: חלב טהור - סותם, טמא - אינו סותם. ורב ששת אומר: אחד זה ואחד זה סותם. בעי רבי זירא: חלב חיה מאי? דוקא אמר חלב טהור סותם, והאי נמי טהור הוא, או דלמא משום דמהדק, והאי לא מהדק! אמר אביי: מאי תיבעי ליה? נהי דשרי באכילה, אהדוקי לא מהדק!

ר' זירא שואל מה הדין לפי רב בחלב חיה במקום שבהמה הוא חלב אסור, שהרי מצד הדין חלב חיה כשר, אבל מצד המציאות החלב שבאותו מקום אינו מהודק בדיוק כמו אצל בהמה. או באופן אחר, למה בעצם חלב טמא אינו סותם, האם בגלל שזה דין מיוחד שלא יכולים להכשיר בהמה אם סתימתה היא בחלב טמא - או שמציאותית החלב הטמא אינו חלב מהודק ולכן אינו סותם. מסקנת הגמ' היא שגם חלב חיה אינו סותם מכיוון שאינו הדוק. יש לשים לב שהגמ' לא הכריעה בטעמו של רב שאוסר חלב טמא, אלא ברור לה שכשהחלב אינו מהודק אז הסתימה אינה מועילה, אבל עדיין ייתכן שאם היה חלב טמא כלשהו שהוא מהודק הבהמה היתה טריפה, מכיוון שסתימתה הינה ע"י איסור. הרוג'ובר בשו"ת צפנת פענח סי' קמז כותב שחלב בהמה טמא אף מהודק אינו סותם, מכיוון שטמא אינו מצטרף לבשר להתירו. גם בשו"ת כתב סופר בס' קא מבין שממסקנת הגמ' אי אפשר לדעת מה הדין בטמא המהודק, אלא שברגע שאינו מהודק גם הטהור אינו סותם, אבל עדיין ייתכן שטמא בכל מקרה אינו סותם - לדעת הכתב סופר משום הלכה למשה מסיני שטמא אינו סותם. האמרי דוד מבין שר' זירא הסתפק האם חלב טמא אינו סותם כיוון שאינו מהודק, או שאסור מדרבנן משום שכל קיומה של הבהמה הוא ע"י דבר איסור⁴.

משני המקרים לעיל אנו רואים שישנן דעות שבהמה אסורה אם כל חיותה וקיומה הוא ע"י איסור, אף אם אינה טריפה לפי אף אחד מסימני הטריפה הידועים.

עתה נדון במקרה שלנו, חור בבהמה שנסתם בעזרת חוט אסור.

ה. הכל הולך אחר המעמיד

הגמ' בשבת טו, ב אומרת שכלי זכוכית שניקבו והטיף לתוכן אבר - רבי מאיר מטמא וחכמים מטהרין. מדובר על כלי זכוכית שהיה בו חור כך שפקע ממנו שם כלי ואינו מקבל טומאה, ואם החור נסתם ע"י מתכת הכלי חוזר לקבל טומאה לדעת ר' מאיר. הגמ' מבינה מכאן שלדעת ר' מאיר הכל הולך אחר המעמיד.

4. ה'אמרי דוד' אף משווה את הדין של סתימה בדבר איסור לדברי הש"ך בס' ס לגבי בהמה שנתפטמה מדברים האסורים, שכל קיומה של בהמה זו הוא מאיסור. הוא מבין גם שם שהאיסור הוא מדרבנן.

רשי בד"ה 'והטיף לתוכו אבר' כותב "דחשיב ליה ככלי מתכות, דכל קבלת טומאתו משום אבר המעמידו, הלכך אית ליה טהרה במקוה". לפי רש"י, מכיוון שקבלת טומאתו של הכלי, דהיינו עצם היותו כלי, היא מחמת המתכת הסותמת אותו, כל הכלי מקבל דין כלי מתכת לעניין טומאה וטהרה.

מה סוברים חכמים שמטהרים את הכלי? ניתן להבין את דעת חכמים בשלושה אופנים:
א. חכמים חולקים על העיקרון שהכל הולך אחר המעמיד. כך משמע מהתוס' ד"ה "וחכמים מטהרין"⁵.

ב. חכמים סוברים שתיקון או סתימה לא נחשבים מעמיד אלא רק מה שממש מחזיק את הכלי, כמו שאומר הריטב"א: "פי' המעמיד (את) המשקה, ובהא הוא דפליגי רבנן, אבל במעמיד דבפרק במה אשה יוצאה (ס, א) שהוא מעמיד כל הכלי מודו רבנן שהולכים אחריו, כדאיתא התם בסולם אחר שליבותיו" וכו'.

ג. כולם מסכימים שהכל הולך אחר המעמיד, אלא שלדעת חכמים מדובר כאן בסתימה לא טובה ולכן היא אינה מעמידה את הכלי. זו דעת רבינו שמואל המובאת בתוס' הנ"ל: ורבינו שמואל גריס ור"מ היא דחשיב סתימה מעלייתא, ולא גריס דאמר הכל הולך אחר המעמיד, ומפרש דפליגי ר"מ ורבנן בהכי, דר"מ חשיב ליה סתימה מעלייתא, ורבנן לא חשיבי להו סתימה מעלייתא הלכך מטהרים לגמרי, ודכו"ע אי הוה סתימה מעלייתא הוה אזלינן בתר מעמיד.

הריטב"א המצוטט בהסבר השני מפנה אותנו לסוגיה בשבת נט, ב: דתניא: היא של מתכת וחורתמה של אלמוג - טמאה, היא של אלמוג וחורתמה של מתכת - טהורה, ורבי נחמיה מטמא. שהיה רבי נחמיה אומר: בטבעת - הלך אחר חורתמה, בעול - הלך אחר סמלוניו, בקולב - הלך אחר מסמרותיו, בסולם - הלך אחר שליבותיו, בערסא - הלך אחר שלשותיו. וחכמים אומרים: הכל הולך אחר המעמיד.

בסוגיה זו ישנה מחלוקת בין ר' נחמיה לחכמים האם סוג הכלי לעניין קבלת טומאה נקבע על-פי החלק השימושי בכלי - זו דעת ר' נחמיה (כגון בטבעת הולכים אחר החותם שבשבילו נוצרה הטבעת וכד'), או על פי החלק שיוצר את גוף הכלי ומחזיק בפועל את החלק השימושי של הכלי (כגון בסולם הולכים אחר הרגליים שהן המעמידות את השלבים). במקרים המובאים בתוספתא המצוטטת בסוגיא, המעמיד הוא בבירור זה שיוצר מבחינה פיסית את הכלי, ולכן ייתכן שחכמים שאומרים בסוגיא זו הכל הולך אחר המעמיד יחלקו על דעת ר' מאיר שגם בכלי שהטיף לתוכו אבר נאמר הדין שהכל הולך אחר המעמיד, כמו שאומר שם הריטב"א.

אם נפסוק כדעת ר' מאיר שהכל הולך אחר המעמיד, או שנגיד כר' שמואל שאף חכמים מסכימים לכך, יתכן שגם במקרה שלנו שבו החור שיש ברחם הבהמה נסתם ע"י איסור נצטרך לומר שהבהמה אסורה מדין "הכל הולך אחר המעמיד".

ו. פסק ההלכה בדין הכל הולך אחר המעמיד

הרמב"ם בהל' כלים פי"ב הי"ג פוסק: כוס שנפגם רובו טהור, נפגם בו שליש היקפו רובו טהור, ניקב וסתמו בין בבעץ בין בזפת טהור, והכוס והצלוחית שניקבו בין מלמעלה בין מלמטה

5. לפי תוס' וראשונים נוספים חכמים מטמאים מדרבנן.

טהורין.

לפי הרמב"ם לא אומרים במקרה של כוס שנפגמה שהכל הולך אחרי המעמיד. ניתן לומר שהוא פוסק כחכמים, אולם גם ניתן להבין שהוא סובר שזה לא נחשב סתימה טובה, אבל במקרה של סתימה טובה היינו הולכים אחר המעמיד. בהל' כלים פ"ד ה"ו הרמב"ם פוסק שבמקרה של טבעת של מתכת וחותרמה של אלמוג הטבעת טמאה, והסיבה היא שהכל הולך אחר המעמיד, אולם כמו שציינו לעיל מקרה זה שונה מהמקרה של סתימה, מכיוון ששם מדובר שמבחינת מבנה הכלי הטבעת בנויה ומבוססת על מתכת, ולא כמו במקרה של סתימת חור שעיקר המבנה אינו של מתכת אלא הוא ממשיך להתקיים בעזרת המתכת.

המרדכי בסוף מסכת ע"ז דן על טבילת כלים, ומשווה בין דין טבילת כלים לדין טומאה. הוא מביא בשם המהר"ם רבו שדלי של עץ וחישוקין שלו של ברזל חייב טבילה משום שהכל הולך אחר המעמיד. המרדכי עצמו פוסק שאין צריך טבילה, שלמרות שהכל הולך אחר המעמיד - מכיוון שאין משתמש בכלי דרך החישוקים א"צ טבילה. לפי זה המרדכי פוסק עקרונית שהכל הולך אחר המעמיד. אמנם המקרה של דלי יותר דומה למקרה של טבעת וסולם, אולם המרדכי עצמו משווה את הדין הזה לדין של סתימת חור, ואומר:

"ומיהו אם ניקב למטה מרביעית ולא היה מחזיק מפני הנקב ונתנו עליו חתיכת מתכת צריך טבילה, דקי"ל כר' נחמיה דאמר פ"ק דשבת הכל הולך אחר המעמיד".

הטור פוסק שיש מחמירין להטביל את הדלי בלא ברכה, ומסביר הב"י שהסיבה היא שמסתפקים האם הלכה כמ"ד "הכל הולך אחר המעמיד". האחרונים נחלקו גם הם האם הלכה היא כמ"ד שהכל הולך אחר המעמיד בדין של סתימת נקב. הבית יהודה ביו"ד סי' נב פוסק שאין הולכין אחר המעמיד, ומחלק בפסקי הרמב"ם כפי שחילקנו לעיל, שלגבי טבעת הולכין בתר המעמיד משום ששם המבנה מבוסס על המתכת, אולם מה שהרמב"ם פסק שבכוס שנפגם וסתמו בעץ טהור הוא מכיוון שהרמב"ם פוסק כחכמים שאין הולכים אחר המעמיד. ובשו"ת גינת ורדים אור"ח ח"ב סי' טז מביא את תשובת מהר"ם בן חביב, שמבין שהרמב"ם פוסק שהכל הולך אחר המעמיד, אלא שבכוס שניקב מדובר בסתימה שאינה מעלייתא.

לסיכום: קיימת כנראה מח' ראשונים בין הרמב"ם למרדכי, וכן מח' אחרונים בדעת הרמב"ם, האם הלכה כר' מאיר שהכל הולך אחר המעמיד או שהלכה כחכמים.

ז. האם תפירה נחשבת מעמיד

המרדכי המובא לעיל, לאחר שפסק שאם גוי סתם את הנקב ע"י חתיכת מתכת הכלי צריך טבילה, דן גם לגבי תפירת הנקב. וזו לשונו: אבל תפרו בפתיל מתכת אין בכך כלום, שאין זה כי אם מחבר חתיכותיה".

על פי פשט דברי המרדכי תפירה אינה נחשבת מעמיד, מכיוון שהחוט עצמו אינו המעמיד אלא הוא רק מחבר את שתי החתיכות הקיימות של הכלי, והן אלו שמעמידות את הכלי (משהו מעין 'מעמיד דמעמיד' של הלכות סוכה). לפי זה בנידון דידן אין כל בעיה, והפרה כשרה. אולם המקרה שהמרדכי דן עליו הינו של אומן גוי שמתקן כלי של יהודי, וייתכן שהמרדכי בא לומר שבתפירה אין מעשה חשוב של הגוי כדי שיקרא שמו על הכלי ויהיה חייב טבילה, בניגוד לסתימה ע"י מתכת

6. וכן הב"י והנר"כ על השו"ע השוו את דין הדלי למח' ר' מאיר וחכמים בשבת טו, ב (כמפורש בט"ז יו"ד סי' קכ ס"ק ח).

שנחשב שהגוי יצר כלי חדש ולכן חייב טבילה. בשו"ת חוט המשולש ח"א סי' כה מביא את המרדכי, וחולק עליו ע"פ הגמ' ביבמות קב, ב שפוסלת חליצה בסנדל התפור בפשתן, וכמו שפירש שם השלטי גבורים: "אע"פ שכולו עור, הואיל וחוטי הפשתן שמעמידין אותו פשתן הרי הוא כאילו כולו פשתן, שהכל הולך אחר המעמיד". מכאן הסיק שגם תפירה נחשבת מעמיד, אולם בהסתייגות אחת עליה נעמוד בהמשך.

הרב קוק זצ"ל בשו"ת דעת כהן סי' קסט דן האם אשה יכולה לתפור ס"ת, ופשוט לו שאם האיש מתחיל לתפור ואשה ממשיכה - על התפירות של הגבר להיות מספיק חזקות כדי שיוכלו להחזיק את הס"ת, כי גם לתפירה יש דין של מעמיד⁷.

ח. באלו מקרים סתימה נחשבת מעמיד

הגר"ח בסטנסיל סי' שצד דן לגבי כלים שניקבו וסתימת הנקב אינה מקבלת טומאה. הוא מחלק בין חבית שניקבה, שעדיין נחשבת כלי אלא שאינה ראויה לשימוש, ולכן אף אם הסתימה אינה מקבלת טומאה החבית תקבל טומאה, לבין משפך שהנקב גורם לכך שלא יהיה כלי, ולכן רק אם הסתימה היא מדבר המקבל טומאה המשפך יקבל טומאה. באופן דומה ניתן לחלק לגבי דין מעמיד. אם ללא המעמיד החפץ איבד את שמו ומהותו לגמרי נלך אחר המעמיד, אולם אם החפץ לא איבד את זהותו, אלא שיש מניעה בשימוש בו והמעמיד מסיר את המניעה הזו, במקרה כזה לא נאמר שהכל הולך אחר המעמיד. בתשובה המובאת לעיל בדעת כהן אומר הרב קוק לגבי חיזוק תפירות הס"ת בדבק: "שכיון שעיקר עמידתה הוא ע"י דבר כשר, אלא שלולא דבר המקבל טומאה היה מתקלקל, אין זה בכלל מהוה ע"י דבר המקבל טומאה".

דברי הרב קוק מפורשים כהבנתנו בגר"ח. חילוק זה, בין דבר שמעמיד את הכלי לבין דבר שמנע את קילקולו או מונע את השימוש בו, מופיע גם בשו"ת חת"ס ח"ב סי' רו לגבי מקוה שעומדת ע"י שרשרת ממתכת, שלא אומרים הכל הולך אחר המעמיד מכיוון שהשרשרת רק מונעת את הקלקול לעתיד, ולא יוצרת ומקיימת את הכלי. וכן בשו"ת חוט המשולש המובא לעיל לגבי חליצה במנעל התפור בפשתן כתוב שזה פוסל רק במנעל כזה שא"א לנועלו בלי התפירה ואינו נקרא מנעל בלי חוט התפירה.

לענ"ד ניתן להוכיח את החלוקה הזו גם מסוגייתנו. המח' בין ר' מאיר וחכמים מובאת גם במסכת ראש השנה יט, א בלשון קצת שונה: "דתנן: כלי זכוכית שניקבו והטיף לתוכן אבר, אמר רבן שמעון בן גמליאל: יהודה בן שמוע מטמא משום רבי מאיר, וחכמים מטהרין".

רש"י שם מפרש שהמחלוקת היא אם לאחר הסתימה הכלי חוזר לטומאה הישנה שהיתה לו לפני שניקב⁸, ושאר הראשונים חולקים עליו. ניתן לומר שמחלוקת הראשונים היא אם הסתימה מתקנת את הכלי - או יוצרת כלי חדש: לרש"י הסתימה רק מתקנת את הכלי והטומאה לא פקעה ממנו, ואם התיקון מאפשר את חזרת הטומאה הישנה אז הטומאה הישנה תחזור; לפי שאר הראשונים הכלי שניקב איבד שם כלי, ולאחר שהוא מתוקן הוא נחשב כלי חדש שדינו נקבע לפי אופי הסתימה. לפי זה, ייתכן שלשאר הראשונים, במקרה של סתימה שהיא באמת רק מתקנת ולא יוצרת מחדש כלי, גם לרבי מאיר לא נאמר שהכל הולך אחר המעמיד.

7. ניתן כמובן לחלק שזה דין מיוחד בס"ת שחייבים לתפור אותו, ולכן על האיש לתפור את התפירות המחוייבות מן הדין, ואז אין בעיה בתפירות שמוסיפה האשה. ועיי"ש.

8. גם הריטב"א בסוגיה בשבת טו, ב מעלה ה"א שהמחלוקת בין רבי מאיר לחכמים היא לגבי טומאה ישנה.

תוד"ה 'יהודה בן שמוע' מצטט את התוספתא בכלים: "חרש שפירש מן החבית ומן הקדרה, אם מקבל כשעור טמא, אם לאו טהור. ניקב ועשאו בזפת טהור, שכלי חרש שטהור שעה אחת אין לו טומאה לעולם".

ע"פ התוספתא הזו אומר התוספות שא"א להגיד שרבנן מטהרים משום שכלי חרס (וזכוכית דינה כחרס) שטהר שוב אין לו טומאה, מכיוון שדין זה נאמר רק בשבר כלי שניקב, אבל לא בכלי שניקב וסתמו. נראה שהחילוק הוא, שכלי שניקב וסתמו לא איבד את השם 'כלי' אלא רק היתה מניעה בשימוש בו, לעומת שבר כלי, שכל מהותו היא האפשרות להשתמש בו אבל אין לו שם כלי, אם הוא ניקב הוא איבד לגמרי את מהותו, והסתימה מעמידה אותו מחדש ומאפשרת להשתמש בו אבל לא הופכת אותו לכלי, ולכן אינו מקבל טומאה לעולם.

יוצא מכל זה לענייננו, שבהמה שיש לה חור ברחם עדיין שם בהמה עליה, וחוט התפירה רק מונע את מותה ואינו הופך אותה לבהמה; ולכן נראה שלדעות שהובאו לעיל לא שייך בעניין זה דין 'הכל הולך אחר המעמיד'. וכך היתה גם דעת מו"ר הרב אהרון ליכטנשטיין שליט"א.⁹

ט. סיכום

א. לפי חלק גדול מהפוסקים ההלכה כר' מאיר שהכל הולך אחר המעמיד.

ב. מחלוקת האם בתפירה אומרים שהכל הולך אחר המעמיד.

ג. נראה שדין זה לא שייך לבהמה שיש לה חור ברחם שנסתם בעזרת חוטים שאינם כשרים, שאף אם תמות ללא סתימת החור עדיין שם בהמה עליה, ולא אומרים במקרה זה שהחוטים נחשבים 'מעמיד' שלה.¹⁰

9. הערת הרב זאב וייטמן: יתכן שהעיבוד שהחוט עבר מאז שהיה חלק מבשר בהמה טמאה ועד שהפך לחוט תפירה רפואי הפקיע ממנו שם איסור, וצריך לבדוק את תהליך הייצור שלו. כמו כן יתכן שהעיבוד שהיה מתעכל ומתמוסס בבשר הבהמה והופך לחלק ממנה מוציא ממנו שם איסור, כמו בדבש שמעכל את הנופל לתוכו והופך אותו לדבש, וכמו שכתבו תלמידי רבינו יונה על הרי"ף ברכות לא, ב בעניין מושק: "ורבינו מאיר הלוי ז"ל היה אוסר אותו באכילה מפני חשש דם, ואפשר לתת טעם בו להתיר ולומר דפרש בעלמא הוא, ואע"פ שמתחילה הוא דם - לא חיישינן להכי, דבתר השתא אזלינן. תדע שהרי הדבש אם נפל בו חתיכה של איסור אין הדבש אסור אע"פ שהאיסור נימוח בתוך הדבש, כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר שנופל לתוכו דבש כמו דבש דיינינן ליה ומותר, ה"נ אע"פ שמתחילה היה דם כיון שעכשיו יצא מתורת דם בתר השתא אזלינן ואע"פ שנותן בתבשיל טעם לשבח מותר. יש גם מקום לומר שהחוט מאבד מהר מאוד שם 'מעמיד' ברגע שהוא מתאחה בגוף, ואף שהוא היה מעמיד לשעות וימים ספורים - לאחר שהבשר התאחה והחוט נמס בוודאי ששוב אין לו גדר של 'מעמיד', ואז אולי השאלה הכשרותית תהיה רק על הימים הראשונים שעדיין החוט קיים והקרע לא התאחה. תשובת מחבר המאמר: כמו שציין הרב וייטמן, אם האיסור נתקשה כעץ, הרי פקע ממנו שם איסור, כמו שפוסק הרמ"א ביו"ד פז, יעפ"י זה התיר הפתחי-תשובה על אתר לשתות משקה יי"ש שנצבע מתולעים אדומים שייבשו אותם, וכן הסכימו רוב מניין ובנין של פוסקי דורנו, אולם בבדיקה שנערכה לחוט ה-catgut ע"י שרייה במים לאחר קילוף הציפוי המגן עליו, נמצא שסיבי החוט הופכים מהר מאוד לסיבי בשר. לגבי הערתו השנייה, דברי הרב נכונים וברורים וכל הדיון במאמר זה הוא על הימים הראשונים בהם החוט עדיין לא נמס והוא זה שמחזיק את החור ברחם הבהמה. מה שכן יש לדון האם אין לחוט דין מעוכל כשרוף דמי. כשהדיון הוא על השאלות: א) האם מעוכל כשרוף דמי נאמר רק על מה שעבר במערכת העיכול, או על כל מה שבתוך גוף בעל-החיים. ב) האם הדיון נאמר רק לגבי טומאה או גם לגבי איסור. בטור או"ח סוף סי' תסז ישנה מחלוקת ראשונים לגבי זה.

10. נשאר אולי לדון האם יש מקום לאסור את הבהמה מדרבנן, בדומה לאחרונים האוסרים בחלב טמא אף שאינו מיהדק, מכיוון שכל חיותה של הבהמה ע"י איסור. אולם, מתוך שלא חששו לכך פוסקי דורנו נראה שאין מקום להחמיר בזה.